

Groeien in kwaliteit, delen in geluk

1. Opgave: brede welvaart voor iedereen

De Achterhoek is een uniek gebied met unieke inwoners waar alle ingrediënten aanwezig zijn om in brede welvaart te leven, te delen en te ontwikkelen. Sterke waarden zijn onze prachtige woon- en werkomgeving, de bloeiende en innovatieve economie en een cultuur van samenwerken en vertrouwen. Innoveren en experimenteren: we zijn er niet alleen goed in, het hoort bij ons. Niet voor niets zijn we de derde regio van Nederland als het gaat om octrooien. Niet voor niets blijkt uit cijfers dat we een heel gelukkige regio zijn.

Toch blijven onze opgaven en ambities op het gebied van brede welvaart onverminderd groot. De crises van vandaag, die buiten de invloedssfeer van de Achterhoek liggen maar de regio wel treffen, maken een nieuwe Regio Deal van cruciaal belang. We zien daarbij een verschuiving in de opgaven naar de meer zachte kant van welvaart: welzijn, gezondheid, arbeidsmarktperspectief en sociale cohesie. Dit alles in de context van demografische ontwikkelingen waarin de Achterhoek heeft te maken met vergrijzing (zorg neemt toe) én ontgroening (jongeren trekken weg) in een groeiende regionale economie en arbeidsmarkt.

Gezamenlijk hebben we de Achterhoek Visie 2030 'Ruimte voor innovatie, groeien in kwaliteit' opgesteld, die laat zien voor welke grote opgaven we staan. Ook staat daar specifiek omschreven hoe we deze opgaven samen willen aanpakken én verbinden aan SDG's. We willen bereiken dat de Achterhoek in 2030 een sterke bloeiende en innovatieve economie heeft, uitgaande van eigen kracht met een aantrekkelijke arbeidsmarkt. Met een duurzaam werk-, leer-, woon- en leefklimaat. Met gezonde inwoners en oog voor brede welvaart. Dit streefbeeld staat verder uitgebreid omschreven in de [Achterhoek Visie 2030](#).

1.1 Huidige situatie vanuit monitoring

Met middelen uit de eerste Regio Deal is de Achterhoek Monitor opgezet, waarin we ook monitoren op brede welvaart (zie [Achterhoek Monitor 2021/2022](#); in december 2022 verschijnt de nieuwe monitor). Uit onze monitor blijkt dat de Achterhoek een economisch krachtige en innovatieve grensregio is met een sterke samenwerkingscultuur. Dat vertaalt zich ook de in de cijfers waaruit blijkt dat de Achterhoek met een gemiddeld cijfer van 7,6 de gelukkigste regio van Gelderland is. Dit beeld wordt bevestigd door de jaarlijkse meting van Rabobank Research (2022) waaruit blijkt dat de brede welvaart in onze regio op peil is gebleven. Dit in tegenstelling tot veel andere regio's. Het laat wat ons betreft zien dat de Achterhoekse aanpak en de huidige Regio Deal werkt en effect sorteert.

Tegelijkertijd blijkt uit recent panelonderzoek wel degelijk een verschil in mate van geluk tussen inwoners met een hoger opleiding en inwoners met een lager opleidingsniveau. Uit onze monitor blijkt dat we qua economie vooruitgaan, wat betreft gezondheid achteruit, terwijl dit wel in belangrijke mate het geluk voor Achterhoekers bepaalt.

1.2 Urgentie

In de Achterhoek staat de zachte kant van brede welvaart steeds verder onder druk. Dit zien we niet alleen terug in onze monitor en cijfers uit het panelonderzoek, maar ook in landelijke en regionale ontwikkelingen in de gezondheidszorg, de grotere kansenongelijkheid en een toenemend gebrek aan vertrouwen in de (landelijke) overheid.

Aan de harde kant van brede welvaart zorgt verdere digitalisering voor zowel kansen als bedreigingen. Enerzijds kan door achterstand op deze ontwikkelingen een grotere kloof ontstaan, anderzijds bieden digitalisering en innovatie ook kansen op de arbeidsmarkt, zoals meer werken op afstand, digital twinning en online hulpverlening. Onze MKB-bedrijven groeien, maar hebben steeds meer moeite om aan goed personeel te komen. We moeten ervoor zorgen dat mensen en (kleinere) organisaties niet op achterstand komen. De urgentie met oog op de toekomst van de Achterhoek is hoog en er zijn directie verbindingen met de landelijke opgaven.

Samen met het Rijk en andere partijen kunnen en willen we nog meer laten zien wat er mogelijk is om de leefbaarheid in de Achterhoek over de volle breedte verder te versterken. We verbinden de harde en zachte kant van brede welvaart om onze opgaven aan te pakken. We richten ons daarbij op zes urgente problemen:

1. Urgentie op de afstand tussen Rijk en regio
2. Urgentie op gebied van zorg en gezondheid
3. Urgentie op de woning- en arbeidsmarkt
4. Urgentie op gebied van duurzaamheid, klimaatverandering en ruimtelijke inrichting
5. Urgentie op technologische ontwikkelingen
6. Urgentie op demografie

1.2.1 Urgentie op de afstand tussen Rijk en regio

Het verkleinen van de afstand tussen Rijk en regio is geen sinecure. De vele crises die ons land de laatste jaren hebben getroffen hebben de kloof tussen west en oost voor sommige inwoners vergroot. Zoals Remkes en onze minister-president stelden naar aanleiding van het stikstofdossier: "Het gaat niet alleen over de stikstofcrisis, maar ook over het vertrouwen en voldoende oog hebben voor elkaar, over de kloof tussen stad en platteland, tussen Randstad en regio". Bovendien blijkt uit ons panelonderzoek onder Achterhoekers dat het vertrouwen in de overheid laag is, 35% van de respondenten geeft zelfs aan geen vertrouwen in de overheid te hebben. De samenwerking tussen Rijk en regio is van wezenlijk belang om ook het vertrouwen van inwoners terug te winnen.

De samenwerking met het Rijk in de Regio Deal is alleen al daarom van enorme waarde voor de Achterhoek. Tijdens de eerste Regio Deal is gebleken dat het niet alleen de fysieke afstand tussen Den Haag en onze regio heeft weten te overbruggen, maar ook dat een bijdrage vanuit het Rijk een enorme stimulans en vliegwiel is voor andere partijen om in te stappen. De bijdrage van het Rijk in de eerste Regio Deal heeft tot meer dan 70% cofinanciering door de gezamenlijke partners geleid. Ook helpt het intensievere contact tussen de regio en de ministeries om de bijdrage van de regio in de landelijke opgaven scherper in beeld te krijgen. Een langduriger samenwerking is daarbij van belang.

De opgaven en kansen die de Achterhoek in samenwerking met het Rijk met de Regio Deal kan aanpakken hebben niet alleen een regionaal effect, maar dragen in belangrijke mate bij aan opgaven waar we in heel Nederland, en over de grens, met elkaar voor staan.

1.2.2 Urgentie op gebied van zorg en gezondheid

De Achterhoek heeft te maken met vergrijzing én ontgroening. In de toekomst zijn minder zorgprofessionals beschikbaar en de informele hulp en 'naoberschap' nemen af, gezondheidsverschillen worden groter. Dit alles vraagt om een stap van nazorg naar voorzorg (preventie) en om de inrichting van een toekomstbestendig zorglandschap.

De verbinding met de landelijke vraagstukken op dit vlak is groot. Het Integraal Zorg Akkoord en de landelijke visie op Wonen en Zorg geven de urgentie op het gebied van zorg en ondersteuning helder weer. In de Achterhoek is de urgentie mogelijk nog groter, door vergrijzing en relatief veel chronische aandoeningen. Inwoners zijn minder zelfredzaam, vaker laaggeletterd en minder digitaal vaardig. We zien daarnaast een afname van zorgmedewerkers en informele hulp. We stevenen af op een vraag aan zorgpersoneel van één op vier. Daarbij leidt een betere gezondheid ook tot betere productiviteit en is het een belangrijke factor voor de urgentie op onze arbeidsmarkt.

1.2.3 Urgentie op de woning- en arbeidsmarkt

In de afgelopen jaren zijn het opleidingsniveau en de arbeidsproductiviteit toegenomen, mede dankzij inzet en samenwerking vanuit de Regio Deal. Maar net als in de rest van Nederland nemen ook hier de problemen op de arbeidsmarkt en krapte op de woningmarkt toe.

Uit recent onderzoek blijkt dat we jaarlijks 1.500- 2.000 arbeidskrachten tekortkomen, een verhoudingsgewijs groter tekort dan gemiddeld in Nederland. Dat komt door een drieslag aan ontwikkelingen: vergrijzing (veel arbeidskrachten bereiken pensioenleeftijd), ontgroening (jongeren trekken weg) en een groeiende economie (groei in vacature aanbod). En ook binnen de Achterhoek blijft nog veel arbeidspotentieel onbenut. Zie [Arbeidskracht Analyse Achterhoek](#).

In de regio Achterhoek hechten wij sterk aan onze leefomgeving. Door sterke gemeenschappen, prachtige natuur, recreatiemogelijkheden en veilige omgeving behoort de Achterhoek tot de gelukkigste regio's van Nederland. De versnelling in de woonopgave en de overige uitdagingen die op onze fysieke ruimte afkomen zullen onze leefomgeving verder moeten versterken.

Onze opgave op de woningmarkt sluit aan bij zowel de huidige positieve cijfers op het gebied van wonen en brede welvaart onder Achterhoekers als op de landelijke (en regionale) urgentie voor woningbouw. De regio heeft een grote verduurzamingsopgave, wil een bijdrage leveren aan de landelijke woningbouwopgave en nieuwe arbeidskrachten kunnen huisvesten. De landelijke woningbouwopgave kan daarmee in sterke mate worden doorvertaald naar de Achterhoek. Er is daarnaast in de Achterhoek een tekort aan woningen voor starters en senioren te signaleren. Hierdoor treedt enerzijds ontgroening op, jongeren trekken weg. De vergrijzing vraagt om andere woonconcepten om enerzijds de doorstroom op de woningmarkt te bevorderen en anderzijds de vraag naar zorg beter te organiseren.

In de Achterhoek is al langere tijd sprake van een sterk groeiende druk op de woningmarkt. De eerder verwachte bevolkingsafname lijkt sinds 2020 om te slaan naar een groei. Een oplopend migratiesaldo met meer instroom vanuit het westen, maar ook statushouders zijn hiervan voornamelijk de oorzaak. Daarnaast vraagt de noodzaak voor het aantrekken van arbeidskrachten om een extra woningaanbod. Onze arbeidsmarkt knelt meer dan landelijk en vraagt juist hier om een integrale oplossing voor wonen, werken én bereikbaarheid.

Bovenstaande ontwikkelingen vereisen een gecontroleerde aanpak van de regionale woonmarkt: op korte termijn zullen tekorten moeten worden opgeheven, tegelijkertijd is er een uitdaging om toekomstige leegstand te voorkomen. Daarbij willen we bouwen op een manier die aansluit bij de identiteit en de kwaliteit van de regio.

1.2.4 Urgentie op gebied van duurzaamheid, klimaatverandering en ruimtelijke inrichting

Het landelijk gebied staat onder druk door de grote maatschappelijke opgaven als de energietransitie, woningbouwopgave, landbouwtransitie, klimaat zoals droogte en herstel van de biodiversiteit. We zijn volop aan het experimenteren om de grote opgaven het hoofd te bieden, zoals op gebied van kringlooplandbouw en pilots in de energietransitie. Deze lokale experimenten moeten we nu doorvertalen naar structurele oplossingen in het gebied. Daarvoor sluiten we aan bij het NPLG om gebiedsgericht te werken aan natuur, water en klimaat. Met alle stakeholders in het gebied werken we aan perspectief en nieuwe verdienmodellen voor boeren en ondernemers.

Klimaatverandering vraagt van ons andere manieren om onze energie op te wekken en onze huizen te verwarmen, meer aandacht voor circulariteit bij materialen (biobased) in de industrie en bouw en bij voedselproductie. We willen groenere keuzes maken in wonen, mobiliteit en de landbouw. Dat vraagt transformatie van de woningvoorraad naar energiezuinige, levensloop- en warmtebestendige woningen. Een duurzaam voedselsysteem met kringlooplandbouw dat in balans is met natuur en omgeving. We werken aan de opgaven van waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. Dit vraagt enorme inspanningen en afstemming tussen partijen in de regio, om aanpassing van productieprocessen, verdienmodellen en de samenwerking in ketens. Specifiek voor het MKB als belangrijke schakel in meerdere toeleveringsketens. Samen met het Rijk kunnen we een échte omslag maken.

1.2.5 Urgentie op technologische ontwikkelingen

Aan de kant van productie, industrie en ander werkgeverschap leiden zowel digitalisering, robotisering, schaarste van grondstoffen, de noodzaak tot circulariteit en de toenemende onzekerheden in de wereldmarkt tot een versnelling van de herindeling van processen en veranderende businessmodellen bij onze bedrijven en organisaties.

Een tijdige reactie van de Achterhoek op de technologische veranderingen is noodzakelijk om mee te kunnen blijven doen. Technologische ontwikkelingen dragen in belangrijke mate bij aan het verhogen van de arbeidsproductiviteit en inclusie. Die ontwikkelingen en de bedrijvenstructuur in de Achterhoek (veel MKB-ondernemers en familiebedrijven) vragen ook om een andere benadering voor het aantrekken en vasthouden van werknemers. We zien dat bedrijven inzetten op *reshoring*, een goede ontwikkeling met kortere ketens en productie voor de Nederlandse markt, wat goed is voor de BV Nederland. De keerzijde is dat de druk op de arbeidsmarkt hierdoor nog groter wordt in de Achterhoek.

Het succes van technologische innovatie hangt in toenemende mate af van ‘sociale innovatie’, nieuwe manieren om het werk te organiseren bij zowel bedrijven, overheden als andere organisaties. Met een leven lang ontwikkelen en kansen voor iedereen. Technologische ontwikkelingen dragen daarnaast bij aan het verhogen van de arbeidsproductiviteit en inclusieve arbeidsmarkt.

1.2.6 Urgentie op demografie en bereikbaarheid

Uiteindelijk hangen de ontwikkeling van de Achterhoekse economie en het behouden van een aantrekkelijk woon- en werkklimaat af van de inzet van de Achterhoekers en van hen die dat willen worden. De Achterhoek moet mensen binden, niet alleen degenen binnen de regio die geen passend werk hebben, maar ook arbeidskrachten van buiten de regio. In de Achterhoek is deze uitdaging door de demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing) nog groter dan op andere plaatsen in ons land. Zo verwachten we op termijn nog grotere tekorten aan gekwalificeerde mensen als we daar nu niet voldoende op anticiperen. Om vitaal te blijven zijn bereikbaarheid, het aantrekken van arbeidskrachten en voldoende woningen nodig. Dit heeft ook zijn weerslag op de zorg en de sociale cohesie. Hierin komen alle aspecten van brede welvaart samen.

Belangrijke voorwaarde om mensen aan te trekken is de bereikbaarheid van onze bedrijven en voorzieningen. Deze is matig tot slecht, zeker voor niet-automobilisten. Naast inzet op grote infrastructurele projecten via het MIRT zijn er duurzame mobiliteitsoplossingen nodig om 'vervoersarmoede' te verminderen. We sluiten op dit gebied aan bij het Nationaal Toekomstbeeld Fiets en op het landelijke programma Veilige, Slimme en Duurzame mobiliteit.

2. Aanpak: integraal en grensoverschrijdend vanuit de SDG's

Onze ligging aan de grens en de samenwerking met Duitsland is van groot belang voor verschillende opgaven. Als grensregio weten we als geen ander dat onze potentie alleen ten volle kan worden benut als we nog meer over onze grenzen heen kijken. Niet alleen van het eigen bedrijf of instelling, maar ook over de grenzen van onze regio. Deze kansen liggen er volop. In Duitsland, in Twente, maar ook richting Arnhem, Nijmegen en Wageningen. Bijvoorbeeld in de samenwerking met en tussen de onderwijsinstellingen, de technologische innovatie in bedrijven en de landbouw en door oog te hebben voor de aanwezige talenten en arbeidskrachten in andere regio's.

De Achterhoek werkt in het kader van het memorandum Oost-Nederland – Münsterland grensoverschrijdend samen met de provincies Gelderland en Overijssel, regio Twente, Stadt Münster, de Kreise in het Münsterland, de Bezirksregierung Münster en de EUREGIO op vier thema's: onderwijs, arbeidsmarkt, economie en mobiliteit. Zo is op het gebied van mobiliteit bijvoorbeeld de grensoverschrijdende busverbinding tussen Bocholt en Aalten ontstaan, die een positieve bijdrage levert aan het wegnemen van grensbelemmeringen. De huidige Regio Deal heeft laten zien dat bijvoorbeeld met de totstandkoming van het Grensland College hier mooie stappen in gezet kunnen worden. Dat Duitse partners ook plaats nemen aan onze thematafels zien we als een belangrijke (voor)waarde om onze grensoverschrijdende doelen te kunnen verwezenlijken.

Met de Regio Deal richten we ons op meerdere opgaven die nauw met elkaar verweven zijn en niet zonder meer los van elkaar aangepakt kunnen worden. Zo zijn innovaties in het bedrijfsleven niet alleen van belang voor economische ontwikkeling, maar ook cruciaal voor het aantrekken van arbeidskrachten en de opgaven rondom duurzaamheid, circulariteit en klimaat. En zijn diezelfde ontwikkelingen weer afhankelijk van en van invloed op een goede bereikbaarheid, een aantrekkelijke woonomgeving en gezonde inwoners.

De Achterhoek heeft als eerste SDG-regio van Nederland de SDG's aangegrepen om de meervoudige opgaven waar we voor staan aan te pakken. Zoals het CBS stelt bieden de SDG's een agenda met concrete doelstellingen, waar brede welvaart meer een algemene intentie uitspreekt. De SDG's spreken daarnaast een taal die voor iedereen (wereldwijd) hetzelfde is. Door de SDG's instrumenteel in te zetten leidt dit niet alleen tot goede crossovers (integraal werken) tussen verschillende beleidsopgaven, het dwingt ons ook om breder te kijken dan alleen onze eigen regio. Door toepassing van de SDG's werken we niet alleen aan het hier en nu in de Achterhoek, maar dragen we ook bij aan effecten elders in de wereld en voor toekomstige generaties.

In onze Achterhoek Visie 2030 hebben we inhoudelijk de focus gelegd op een viertal hoofddoelen, waarmee we crossovers realiseren tussen verschillende beleidsvelden en integraal werken aan de programma's Smart Economy, Smart Living én Smart Governance:

1. Eerlijk werk en economische kansen (SDG 8)
2. Duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11)
3. Industrie, innovatie en infrastructuur (SDG 9)
4. Verantwoorde consumptie en productie (SDG 12).

2.1 Eerlijk werk en economische kansen (SDG 8)

De arbeidsmarkt is volop in beweging. De tekorten lopen landelijk en regionaal op. Onze werkloosheid is al jaren lager dan het landelijke gemiddelde. Tegelijkertijd is er steeds vaker sprake van een afstand tot de arbeidsmarkt. Ook in de Achterhoek brengen de banen van de toekomst andere, vaak hogere, eisen met zich mee. De [Arbeidskracht Analyse Achterhoek](#) laat zien dat hierbij vooral een verschuiving richting het hogere mbo-niveau en het hbo ligt.

Daarnaast is er behoefte aan ongeschoolde arbeidskrachten. De banengroei is omvangrijk genoeg om de werkloosheid te laten dalen. Tegelijkertijd zien we dat er nog altijd kandidaten zijn die lastig werk kunnen krijgen of behouden. Zo vormen 55-plussers, personen met een afstand tot de arbeidsmarkt en degenen met een minder courant beroep kwetsbare groepen.

De gezondheidszorg in de Achterhoek is van hoog niveau. Maar om voorbereid te zijn op de toekomst, waarbij er meer ouderen zijn en minder personeel, zullen we nog iets anders moeten doen. We maken een transitie van zorg naar gezondheid en richten ons op het verkleinen van de gezondheidsverschillen. We hanteren twee pijlers: preventie en zorginnovatie. Door te investeren in preventie kunnen we een groot aantal ziektes voorkomen, waardoor minder ingrijpen nodig is en het ziekteverzuim kan worden teruggebracht. Op deze manier kunnen mensen beter mee blijven doen in de samenleving, ook van belang voor onze arbeidsmarkt. Daarnaast biedt zorginnovatie de mogelijkheid voor slimme oplossingen opdat alle inwoners van de Achterhoek goede zorg kunnen blijven ontvangen.

Om gezondheid en zorg duurzaam te organiseren werken we in Achterhoek Gezond aan een transitie. We werken samen aan meer gezondheid, kwaliteit van zorg, meer werkplezier voor professionals en minder (meer)kosten. Dit doen we door ons als organisaties anders te organiseren, door te werken naar structurelere financiering van gezondheidsinterventies en door monitoren van het effect. Hiermee geven we als regio al langer vorm aan de opdrachten die in het Integraal Zorg Akkoord zijn verwoord.

Ook gezond bewegen (sporten) en vrijetijdseconomie zijn van belang voor de beleving van onze brede welvaart, zowel op gebied van werkgelegenheid als vrijetijdsbesteding. We zien belangrijke crossovers op het gebied van arbeidsmarkt, gezondheid en kansengelijkheid.

2.1.1 Aansluiting bij Rijksbeleid en landelijke opgaven

Het kabinet zet met het oog op zorg vol in op preventie en gezonde leefstijl. De transitie die we voor gezondheid inzetten via de Regio Deal sluit aan bij grote landelijke programma's als het nationale preventieakkoord, nationale sportakkoord 2.0, Integraal Zorg Akkoord (IZA), Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). De Regio Deal willen we vooral inzetten voor het toetsen van de beweging in ontwikkelplekken en voor monitoring. We zien een belangrijke samenwerking met onze buurregio's: technologische innovaties in de zorg vanuit andere regio's (zoals Twente en Arnhem-Nijmegen) laten we optimaal aansluiten op de organisatorische zorginnovaties in onze regio.

Vanuit onderwijs en arbeidsmarkt is er aansluiting bij een Leven lang Ontwikkelen en inclusieve arbeidsmarkt op Rijksniveau (voornamelijk SZW, wenselijk combinatie SZW, EZ en OC&W). Daarnaast bij de Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn (TAZ) en het Nationaal groeifonds LLO/actieplan groene en digitale banen. Ook zetten we samen met Twente en Duitse partijen voor de EDL (Euregionale Doorlopende Leerlijn) en Euregionale Kenniswerkplaatsen in op Interreg VI.

Naast partner binnen de 'Euregionale doorlopende leerlijn' (EDL), werkt de Achterhoek intensief met Duitse partners samen aan de verdere ontwikkeling van euregionale competenties van grensinwoners op de basisschool tot en met het hoger onderwijs. Door het leren van elkaars cultuur

en taal, het deelnemen aan uitwisselingen worden grensinwoners geholpen om uiteindelijk aan beide kanten van de grens te kunnen werken. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van een 360-graden Arbeidsmarkt. Regionaal zullen echter (pilot)projecten nodig zijn om maatwerk te kunnen leveren onder meer om onze arbeidsmarktpositie te verhogen.

2.1.2 Voorziene programma's, doelen en resultaten

Op het gebied van gezondheid willen we in aansluiting op de financiering vanuit de landelijke programma's IZA, WOZO, TAZ en GALA met deze Regio Deal inzetten op programmalijnen die bijdragen aan de gezondheid van de inwoners en specifiek die met de grootste gezondheidsachterstanden. Niet alleen via de reguliere organisaties (zoals zorgorganisaties, GGD en gemeenten), maar juist ook via andere kanalen zoals het verenigingsleven in sport en cultuur, dorpsverenigingen, ondernemers, onderwijs en wooncorporaties. De grootste programmalijn is Achterhoek Gezond, maar daarnaast blijven we ook open staan voor projecten die van onderaf ontstaan en door middel van preventie of innovatie een bijdrage leveren aan gezonde Achterhoekers.

Vanuit het perspectief van vrijetijdseconomie en leefbaarheid zetten we in op een Gezonde Groene Leefomgeving. Dit sluit aan bij het Rijksbeleid om te zorgen dat we met de inrichting van de leefomgeving gezond gedrag bevorderen. Hiermee willen we ook de factor werk-privé balans een impuls geven, die voor Achterhoekers een belangrijke rol speelt in beleving van geluk.

Dit sluit aan bij de ontwikkeling die we zelf al hebben ingezet door het Regionale Beweeg- en Sportakkoord te verbinden aan het Regionale Preventie Akkoord en het opzetten van een Regionale Infrastructuur. Het culturele leven laten we ook hierbij aansluiten zodat er een ecosysteem ontstaat waardoor iedere inwoner van de Achterhoek op zijn eigen manier invulling kan geven aan positieve gezondheid. Of hij nu werkt, onderwijs volgt, zorgt voor familie of dorpsgenoten, of vrije tijd doorbrengt.

Op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt zijn in 2030 vraag en aanbod binnen de Achterhoek beter in evenwicht. Hiervoor focussen we op wat er nodig is om gezond, veerkrachtig, lerend en in kansengelijkheid op te groeien. Waarbij opgroeien niet alleen focus heeft op het jonge kind, maar ook het met elkaar verder (op)groeien in elke levensfase. Daarnaast werken we aan een nog stevigere verbinding over onze regio grenzen heen, ook om SDG 4 (Kwaliteit van onderwijs) en SDG 10 (Ongelijkheid verminderen) aan te pakken. Binnen de programmalijnen hebben we aandacht voor projecten die van onderaf ontstaan en door middel van preventie of innovatie ook een bijdrage leveren aan het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt.

Vanuit de bestaande regionale samenwerking bouwen we aan deze programmalijnen op het gelegde fundament. Dit is de basis om ook de samenwerking over onze regiogrenzen verder vorm te geven op het vlak van human capital vraagstukken en inclusieve arbeidsmarkt. We zetten in op een duurzamer en efficiënter economische groei met aandacht voor innovatie, ondernemerschap en gezondheid. We zorgen voor waardig werk en goede arbeidsomstandigheden voor iedereen.

We bouwen door op de ingezette weg waarbij we de Human Capital agenda en de Inclusieve Arbeidsmarkt bij elkaar gebracht hebben, omdat we zien dat deze thema's steeds beter samen optrekken en we langzaam in staat zijn te bouwen aan een toekomst waarbij ze echt hand in hand gaan. We sluiten hierbij ook aan op initiatieven vanuit het Rijk. Voorbeelden daarvan zijn de doorontwikkeling van de regionale mobiliteitsteams, Sterk Techniekonderwijs (STO) en de RAP met betrekking tot het terugdringen van lerarentekorten.

We voegen Arbeidsmarktpositionering als nieuw programma toe. Dat speelt in op het aantrekken, binden, boeien en behouden van medewerkers voor de regio en de leercultuur en inzet van HR-

dienstverlening bevorderen binnen het MKB. Om te zorgen dat medewerkers duurzaam inzetbaar blijven, trekken onderwijs en bedrijfsleven samen op bij het opleiden en her- en bijscholen van medewerkers. Met behulp van landelijke en provinciale fondsen werken we aan de doorontwikkeling en borging van scholingsfonds Op IJver/Achterhoeks Talentenfonds.

Bij de ontwikkeling van de plannen voor de nieuwe Regio Deal sluiten we nauw aan bij landelijke programma's waaronder laaggeletterdheid en digitalisering. Vanuit de voorbeelden uit de huidige Regio Deal willen we verder bouwen met de opgedane kennis en leggen we de link met digitalisering voor deze groep. Laaggeletterdheid en digitalisering houden nauw verband met meedoen in de maatschappij en daarmee de leefbaarheid in de regio.

De maatschappelijke ontwikkelingen brengen met zich mee dat veel diensten op termijn nog vooral digitaal bereikbaar zijn en slechts in beperkte mate fysiek in de directe nabijheid. Het betreft dan niet alleen werk, maar ook openbaar vervoer, bankzaken en boodschappen. Daarnaast is uit een recent gehouden enquête gebleken dat werkgevers verantwoordelijkheid voelen voor het bijbrengen van digitale vaardigheden. Dit zelfs in sterkere maten dan het bijbrengen van taal en rekenvaardigheden. Naast werkgevers verkennen we in de Regio Deal hoe we met dit soort vraagstukken aan kunnen haken bij bijvoorbeeld het verenigingsleven. Dichter bij de inwoner en gevoed vanuit de inwoner.

2.2 Duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11)

We investeren in een aantrekkelijke en goed bereikbare grensoverschrijdende woonregio. Gezien de grote druk op de schaarse beschikbare ruimte is de vraag: hoe houden we de lokale leefomgeving veilig, betaalbaar, toegankelijk en duurzaam? De Regio Deal is met het oog op de enorme woningbouwopgave en verduurzaming van groot en wezenlijk belang om de verschillende processen te versnellen: van idee tot uitvoer en van innovatie tot daadwerkelijke toepassing.

Onze inzet voor de Regio Deal is erop gericht om bij nieuwbouw en verbouw materiaalgebruik te reduceren, hergebruik toe te passen, te verduurzamen in ontwerp en gebruik te maken van biograndstoffen. Dat vraagt om vernieuwend opdrachtgeverschap en samenwerking in de keten van 'land tot pand'. Daarnaast is het onze doelstelling in te zetten op duurzaam vervoer, door slim gebruik te maken van digitalisering, de gegeneerde data, en deelcultuur. Waar mensen gaan wonen hangt af van waar ze werken of studeren, waar hun vrienden en familie wonen, maar zeker ook van waar geschikte en betaalbare woningen beschikbaar zijn. Beweging creëren op de woningmarkt is belangrijk voor starters en doorstromers.

Op het gebied van wonen is het daarbij voor de Achterhoek van belang om te bouwen naar de identiteit van de regio. Geen grote nieuwe kernen, maar gericht op het uitbreiden van huidige kernen en steden. Gericht op fijnmazigheid en naoberschap, rekening houden met landschappelijke elementen. Dit voornemen vergt veel werk en investering: kleinere projecten, dichter bij onze inwoners met oog voor duurzaamheid en een gezonde groene leefomgeving. Van oudsher speelt een symbiose tussen stad en platteland een rol, tussen familiebedrijven/ ondernemers en omliggend woongebied. Ook essentieel is voor wie we bouwen (plus de flexibiliteit daarin). We willen een gevarieerd aanbod in zowel beprijzing als behuizing.

Daarnaast, waar veiligheidsgevoel een belangrijk aspect van brede welvaart vormt, draagt een goed bewoond en levendig platteland bij aan veiligheid, preventie en voorkoming van ondermijning. We sluiten daarbij aan bij het idee van CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design) door dit ook in processen van onze gebiedsinrichting mee te nemen. Zowel op het gebied van grensoverschrijdende crisisbeheersing bij rampen als ook criminaliteitsbestrijding (tegengaan van ondermijning en uitbuiting arbeidsmigranten) werkt de Achterhoek nauw samen met omliggende Duitse regio's.

We investeren op het gebied van duurzame bereikbaarheid in energieneutraal mobiliteitsgedrag en een veilig en fijnmazig (snelfiets)netwerk dat toegankelijk is voor iedereen en de leefbaarheid in de Achterhoek bevordert. We stimuleren en faciliteren daarnaast ook ander emissieloos vervoer, door het realiseren van voldoende laadstations voor duurzame energie (dekkend netwerk) en onderzoeken nieuwe initiatieven tot het verder verduurzamen. Onze inzet is bovendien om betaalbare en slimme vervoersvoorzieningen te realiseren, zodat iedereen kan deelnemen aan duurzame vervoersmodaliteiten en we vervoersarmoede verminderen.

In de Duits-Nederlandse grensregio is een fijnmazig netwerk van grensoverschrijdende mobiliteitsverbindingen essentieel om economische ontwikkeling in grensgebieden te stimuleren. Vanuit de 'Grenslandagenda 2022 Nordrhein-Westfalen-Nederland' bestaat vooral voor het thema Mobility as a Service (MaaS) veel aandacht. Grensoverschrijdend vervoer vereist goede bus- en spoorverbindingen en een toegankelijk elektronisch systeem van ticketing. De verdere ontwikkeling hiervan is voor de Achterhoek cruciaal in relatie tot de thema's wonen, werken en studeren.

Goede mobiliteitsverbindingen zorgen ervoor dat de Achterhoek beter aangesloten wordt op andere economische stedelijke centra, zoals bijvoorbeeld aan Nederlandse zijde de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen en de Randstad en in Duitsland het Ruhrgebied. Met een goede bereikbaarheid via spoor en weg worden niet alleen inwoners en bedrijven makkelijker aan elkaar worden verbonden, maar zijn bijvoorbeeld ook hogescholen en universiteiten in de grensregio beter toegankelijk. Hier kan ook de arbeidsmarkt op termijn sterk van profiteren (360-graden arbeidsmarkt).

Ook op het gebied van duurzaamheid speelt grensoverschrijdende mobiliteit een belangrijke rol. Door te investeren in de ontwikkeling van snelle fietsverbindingen kunnen we er bijvoorbeeld voor zorgen dat inwoners zich ook op een duurzame manier over de grens kunnen bewegen. Hiermee wordt bovendien een bijdrage geleverd aan het verminderen van de filedruk op wegen en dragen we bij aan de doelstelling van Gelderland dat in 2030 minimaal 35% van de verplaatsingen binnen de provincie op de fiets gebeurt.

2.2.1 Aansluiting bij Rijksbeleid, landelijke opgaven

Onze woningbouwopgave en verduurzamingsdoelen sluiten nauw aan bij het landelijk beleid en landelijke opgaven. We verbinden deze opgaven dan ook aan de Woningbouw Impuls, het Volkshuisvestingsfonds en het Klimaatfonds. Aanvullend hierop willen we vanuit de Regio Deal inzetten op de transformatie van leegstaand vastgoed, het ontwikkelen van nieuwe woon- en bouwvormen en een capaciteitsimpuls geven door te experimenteren met versnelde werkvormen.

Wat betreft de bereikbaarheid richten we ons enerzijds op grote infrastructurele projecten via het MIRT en anderzijds op het fijnmazige netwerk met deelvervoer. We lopen voorop in slimme en sociale mobiliteit en worden met de Achterhoek de eerste rurale MaaS regio met een coöperatief gedachtegoed. Deze opgave is in een ruraal gebied als de Achterhoek veel complexer dan in stedelijke regio's, maar zal uiteindelijk voorzien in het wegnemen van de 'witte vlekken' en in een dekkend aanbod voor iedereen om zonder eigen vervoer van A naar B te kunnen reizen.

Dit vraagt om veel creativiteit, innovatie en samenwerken om dit tot een succes te maken. Zeker ook omdat we in het kader van het Euregionaal Mobiliteitsplan deze aanpak willen verbinden met de (MaaS) ontwikkelingen in Kreis Borken en Kreis Kleve. Hiervoor kijken we ook naar Interreg VI. Daarnaast onderzoeken we in euregionaal verband initiatieven rondom snelle fietsverbindingen en een grensoverschrijdend dekkend netwerk van mobiliteitshubs en laadinfrastructuur. Vanuit landelijk perspectief sluiten we aan op het programma Veilige, Slimme en Duurzame mobiliteit en het Nationaal Toekomstbeeld Fiets.

2.2.2 Voorziene programma's, doelen en resultaten

De wens voor een integrale aanpak om te bouwen naar de identiteit van de regio vraagt om organisatie op regionaal niveau, koppeling van verschillende projecten en gemeenschappelijke ontwikkeling. Verduurzaming van de huidige woningvoorraad is daarbij een grote maatschappelijke uitdaging. De afgelopen periode is een programma gelanceerd dat hierop inzet: de Baanbrekende aanpak. Dit programma voorziet in een samenwerking van relevante partijen die bijdragen aan de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Onder dit programma kunnen verschillende projecten worden ontwikkeld. Bij de uitvoering van de rijksmiddelen (bijvoorbeeld het Volkshuisvestingsfonds) is gebleken dat het lastig blijft om de middelen daadwerkelijk bij de doelgroep te krijgen. Door de samenwerking met maatschappelijk relevante partijen en projecten die voorzien in de behoefte van inwoners achten wij ons in staat om een bijdrage te leveren aan de verduurzaming. En nog belangrijker: aan het beantwoorden van de vraag welke middelen werken en hoe we de inwoner bereiken én betrokken krijgen.

Voor de regio Achterhoek ligt er daarnaast een kans op het gebied van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's). Door stoppende agrariërs zullen meer panden en erven beschikbaar komen. In de afgelopen Regio Deal hebben wij geïnvesteerd in projecten die, naast het stimuleren van het omvormen van panden, ook de behoefte en struikelblokken hebben geïnventariseerd. Nu is het tijd voor een volgende stap: komen tot een snel proces waarop vrijkomende agrarische bebouwing kan worden aangevlogen ten behoeve van de woningbouw. Hierbij borduren we voort op de *lessons learned* uit de vorige Regio Deal.

Naast versnelling in de woningbouw werken we ook aan nieuwe vormen van bouwen. Dit doen we door een volgende stap te zetten op het gebied van biobased en circulair bouwen. De Achterhoek heeft een grote bouwsector (10,1% van de Achterhoekse werkgevers – Achterhoek monitor) en dat biedt gecombineerd met onze innovatiekracht grote kansen. Wij zetten in op een sterke innovatie-impuls in de bouwsector door middel van crossovers. Dit zal onder andere leiden tot industrialisatie, nieuwe concepten, nieuwe materialen en duurzamere productie.

Op het gebied van mobiliteit is ons doel een goede en duurzame bereikbaarheid van en naar onze regio. Zowel van belang voor wonen en werken in de Achterhoek, als voor onze vrijetijdseconomie. Een integrale en efficiënte aanpak en aansluiting bij andere initiatieven zijn daar niet alleen onlosmakelijk mee verbonden, ze zijn ook noodzakelijk. Invulling van de "witte vlekken" door marktpartijen is in een ruraal gebied als de Achterhoek niet aan de orde. Vanuit dat gegeven leggen we de verbinding met (energie) partijen, diverse Nederlands en Duitse "communities", organisaties en coöperaties en pakken we de MaaS-opgave bottom-up op.

We werken met bovengenoemde partners aan het implementeren van mobiliteitshubs, uitrollen van (elektrische) deelfietsen/auto's en een dekkend laadnetwerk, waarbij eenieder vanuit de eigen rol en expertise een bijdrage levert. De Achterhoekse MaaS-aanpak is een opgave van de lange adem: met behulp van de vorige Regio Deal hebben we de basis neergezet in de vorm van een (startende) MaaS-organisatie ("Gaon"), een solide MaaS-app en een eerste aanzet van diverse duurzame deelmodaliteiten. De algehele opgave willen we nu door ontwikkelen en uitbreiden, zodat ook het grensgebied geen beperkingen voor onze opgaven kent.

Door in Euregionaal verband (EUREGIO en Euregio Rijn-Waal) samen te werken aan de ontwikkeling van een grensoverschrijdend dekkend netwerk van mobiliteitshubs kunnen we bovendien inwoners van onze regio een gevarieerder aanbod van vervoersmiddelen bieden, waardoor de multimodale bereikbaarheid toeneemt. Omdat er tegelijkertijd sprake is van een stijging van het aantal elektrische voertuigen, is het hierbij ook van belang om in de grensregio voldoende laadinfrastructuur te kunnen aanbieden. Ook hier werkt de Achterhoek nauw samen met provincie, Euregio's, aangrenzende gemeentes en Kreise en proberen we agglomeratievoordelen (ook over de grens) te benutten.

Daarnaast investeren we in de ontwikkeling van snelle fietsverbindingen om ervoor te zorgen dat inwoners zich ook op een duurzame manier in de Achterhoek en over de grens kunnen bewegen. De grootste opgaven hierin zijn gedragsverandering en de organisatie van modaliteiten, faciliteiten, fietsinfrastructuur en het algehele netwerk uit te laten groeien tot een solide en dekkend netwerk. De grens daarbij niet langer een barrière vormt en we voor iedereen in de Achterhoek toegang tot duurzaam vervoer bieden.

2.3 Industrie, innovatie en infrastructuur (SDG 9)

Het DNA van de Achterhoek (veel familiebedrijven met oog voor lange termijn) biedt een goede voedingsbodem om nog meer te investeren in onderzoek, ontwikkeling en innovatie (R&D&I) en kennisontwikkeling. Tegelijk maakt de omvang van veel bedrijven (MKB) en de manier waarop de Achterhoek inzet op innovatie – van onderop en integraal – dat een instrument als het Nationaal Groeifonds niet volledig kan voorzien in wat nu nodig is. Deze paragraaf richt zich dan ook op wat vanuit de Regio Deal noodzakelijk is. Voordeel is overigens dat het door dit Achterhoekse MKB verdiende kapitaal in de BV Nederland blijft.

Het bedrijfsleven in de Achterhoek is al erg innovatief. De Achterhoek reageert – mede dankzij de huidige Regio Deal – al op technologische ontwikkelingen. Tegelijk is het voor de economische en concurrentiekracht van Achterhoekse (maak)bedrijven noodzakelijk dat in die technologische innovatie nóg meer de verbinding wordt gelegd met de maatschappelijke uitdagingen van de Achterhoek en de wereldmarkt, dat technologische en sociale innovatie meer hand-in-hand gaan en dat we met ons open innovatiesysteem nog meer de verbinding maken met andere innovatiesystemen in Nederland en over de grens.

Een goede bereikbaarheid is een voorwaarde. Ook voor hen die geen auto hebben. Duurzame deelmobiliteiten en een dekkend netwerk van duurzame deelmobiliteiten zijn daar onderdeel van. We investeren in een slimme, productieve en goed bereikbare regio. We zetten in op een toegankelijke infrastructuur en mobiliteit voor iedereen. Op een verduurzaming van ons bedrijfsleven waar ondernemers – groot en klein – kansen moeten krijgen om te verduurzamen. En om te zorgen dat kennis kan worden omgezet in nieuwe technologieën en processen waarmee producten en productieprocessen beter en duurzamer kunnen worden.

2.3.1 Aansluiting bij Rijksbeleid en landelijke opgaven

Bij innovatie gaat het ook om het vergroten van de impact op sleuteltechnologieën. Dit sluit direct aan bij investeringen vanuit het Nationaal groeifonds en bijvoorbeeld EFRO. Tegelijk maakt de hoge ondergrens van het Groeifonds en de noodzaak om vanuit grote, inhoudelijk afgebakende consortia in te schrijven, dat dit fonds tot nu toe niet benut is voor de uitdaging waar wij als Achterhoek voor staan. Ook voor EFRO geldt tot nu toe in de Achterhoek een lagere slagingskans dan elders. Onze aanpak – van onderop en integraal – vraagt om een middel dat ons in staat stelt om ook integraal in ons innovatiesysteem te investeren. Interessant is de nieuwe aanpak die EZK gaat ontwikkelen voor het startupbeleid om het ondernemingsklimaat voor startups en scale-ups merkbaar en meetbaar te versterken. De Regio Deal is dus vooral nodig om de open innovatie, zowel technologisch als sociaal verder aan te jagen.

Wat betreft de bereikbaarheid richten we ons enerzijds op grote infrastructurele projecten via het MIRT en anderzijds op het fijnmazige netwerk met deelvervoer. Hiermee sluiten we aan op het landelijke programma Veilige, Slimme en Duurzame mobiliteit.

2.3.2 Voorziene programma's, doelen en resultaten

We bouwen ons open innovatiesysteem verder uit. De investeringen van de afgelopen jaren werpen hun vruchten af: meer investeringen van bedrijven in innovatie, veel uitwisseling tussen onderwijs en

bedrijfsleven, veel uitwisseling tussen bedrijven onderling en bestendinging van innovatiecentra, die – nu al – hun eigen financieringsbronnen weten te vinden.

De investering en aandacht voor het innovatiesysteem maakt ook zichtbaar wat de volgende cruciale ontwikkelstappen zijn met het oog op de brede welvaart in de Achterhoek: nóg meer crossovers met andere sectoren genereren, zodat innovatie in met name de maakindustrie meer impact genereert voor de Achterhoekse maatschappelijke uitdagingen (vergrijzing, ontgroening, krapte op arbeids- en woningmarkt, energietransitie, stikstof en droogte); uitbreiden van zowel het aantal innovatiecentra als ‘hubs’ in ons innovatiesysteem (naast agro, maakindustrie en dienstverlening ook voor innovatie in de bouw/verduurzaming); en verder openen van ons innovatiesysteem naar spelers en kennisinstellingen buiten de Achterhoek om onze innovaties daarmee te delen en te profiteren van de innovaties van anderen ((met Brainport als het gaat om cybersecurity, Twente als het gaat om energie en duurzame technieken en ook het uitbouwen van bestaande samenwerkingen over de landsgrens, zoals Matchmaker, Hochschule Bocholt).

We vergroten de impact van sleuteltechnologieën. Met de inspanningen en stappen die de afgelopen jaren in de Achterhoek, zeker binnen de maakindustrie, gezet zijn op het gebied van additive manufacturing en 3D-printen, digital twinning, kunstmatige intelligentie en cybersecurity zijn ook veel MKB-bedrijven bereikt. Tegelijk blijft het betrekken van de volle breedte van het MKB een uitdaging. De unieke kracht van de Achterhoek is de onderlinge verbondenheid en het vertrouwen tussen bedrijven. Voortbouwend op de lessen van de afgelopen jaren zullen wij de komende jaren een gerichte strategie ontwikkelen en uitvoeren om het MKB nog breder en duurzamer te betrekken en zo de impact van sleuteltechnologieën (waaronder ook randvoorwaarden zoals digitalisering) verder te vergroten. Voor de toekomst vraagt dit dat er ook analytisch meer zicht komt op ‘MKB-clusters’ en dat deze clusters meer aanhaken bij kennisinstellingen en grotere (innovatieve) bedrijven. We trekken daarin graag op met het Rijk, zodat onze aanpak een proeftuin kan zijn in een ontwikkeling die voor heel Nederland van belang is.

We zetten sociale innovatie in als versneller. Technologische innovatie is een kracht van de Achterhoek en kan niet zonder sociale innovatie (lees: andere, nieuwe vormen van samenwerken en onderlinge relaties vormgeven) om technologische innovaties ook goed te implementeren of maatschappelijk te laten ‘landen’. Ons regionale DNA maakt dat sociale innovatie ongemerkt plaats vindt, terwijl ook hierin een grote Achterhoekse kracht en potentie schuilt. De komende jaren zetten we het licht op sociale innovatie in verschillende verschijningsvormen, om daarmee versnelling te genereren op de ontwikkeling van andere bedrijfs- en dienstverleningsprocessen en verdien- en waardemodellen, de ontwikkeling van vakmanschap voor jongeren maar ook de doorontwikkeling van werknemers van de toekomst binnen de context van een leven lang ontwikkelen en acceptatie en gebruik van inclusieve technologie.

2.4 Verantwoorde consumptie en productie (SDG 12)

We investeren in een duurzame schone en gezonde regio. We zetten in op de transitie naar een circulaire economie. We stimuleren efficiënter gebruik van grondstoffen, meer hergebruik en vermindering van afval. De huidige energiecrisis is een belangrijk teken dat we de brede lijn van onze energie- en grondstoffentransitie moeten vasthouden.

Ons doel is het overschakelen naar hernieuwbare energie en minder gebruik van primaire grondstoffen. We zetten in op kringlooplandbouw als onderdeel van een duurzaam voedselsysteem en hebben aandacht voor korte ketens en duurzame consumptie. Gezonde voeding draagt bij aan ons preventiedoel. Regionaal werkt de bouw- en infra aan verduurzaming, met aandacht voor gebruik van lokaal geproduceerde biograndstoffen. Essentieel is de transitie naar hernieuwbare energie en het efficiënt benutten van (hernieuwbare) grondstoffen. Met de Regio Deal blijven we experimenteren, in ketenverband verduurzaming aanjagen en worden doorlopend circulaire

innovaties ontwikkeld en regio breed toegepast. Voor en door inwoners en ondernemers ontwikkelen we lokale energiegemeenschappen met hernieuwbare energie. Zo bieden we een structurele oplossing voor de betaalbaarheid en beschikbaarheid van energie.

De experimenteeraanpak op de transitie naar kringlooplandbouw en de uitkomsten daarvan bieden bouwstenen om gebiedsgericht en in ketenverband de maatschappelijke problemen in het landelijk gebied aan te pakken. Dit vraagt om samenwerking met ministeries en provincie voor de doorwerking naar beleid en uitvoering. Dit sluit naadloos aan op het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en voor die uitwerking worden Rijksfondsen benut. De inzet vanuit de Regiodeal beperkt zich tot experimenteren en vernieuwingsprocessen.

2.4.1 Aansluiting bij Rijksbeleid en landelijke opgaven

De transitie naar de kringlooplandbouw sluit direct aan op NPLG. Het Nationaal programma circulaire economie is de verbinding met het efficiënter omgaan met grondstoffen. Voor de energietransitie is het klimaatfonds essentieel. De Regio Deal is vooral nodig om processen aan te jagen en te experimenteren.

2.4.2 Voorziena programma's doelen en resultaten

De structuren, ervaringen en innovaties opgedaan in de eerste Regio Deal worden benut voor de nieuwe Regio Deal. De beoogde activiteiten zijn niet zozeer een voortzetting, maar juist meer een nieuwe ontwikkeling, volgende stap of doorvertaling van gedane innovaties om tot toepassing in de praktijk te komen. Daarbij spelen nieuwe programma's direct in op de huidige realiteit zoals mest- en stikstofproblematiek, wateropgave (KRW), netcongestie energie infrastructuur en grondstoffen schaarste.

We werken aan circulair ondernemen en produceren. Hierbij gaan bedrijven - met gerichte aandacht voor het MKB - aan de slag met zowel de energie- als grondstoffentransitie en klimaatadaptatie, ook voor bedrijventerreinen. Centraal staat de verduurzaming en recycling van (hernieuwbare) materialen onder andere voor het versnellen van woningbouw en -verduurzaming. De regionale bouw- en infrasector is zowel focusgebied als brede doelgroep. Daarbij gaat het om de aanjaagfunctie, innovaties (zowel technologisch als niet-technologisch), ondersteuning in de transitie en nieuwe (keten-)projecten voor verwaarding en hergebruik van (grond)stoffen. Een belangrijk onderdeel vormt ook de klimaatneutraliteit in productieprocessen (waaronder landbouw).

We zetten in de nieuwe Regio Deal in op de ontwikkeling van duurzame voedselsystemen met inzet van circulaire landbouw, kringlooplandbouw en de uitdagingen in de mineralenkringloop (in relatie tot de draagkracht van het natuurlijke systeem). In het verlengde daarvan ontwikkelen we nieuwe waardeketens en verdienmodellen waaronder biobased producten voor de bouw. Hiermee geven we een concreet vervolg aan de verkenning die vanuit de vorige Regio Deal is gestart.

We continueren onze experimenteeraanpak kringlooplandbouw vanuit het open innovatiesysteem (zie paragraaf 2.3.2 p.12) met onze regionale netwerken en met de inzet van de vernieuwde proefboerderij De Marke en andere fieldlabs. In de aanpak worden initiatieven vanuit de praktijk (boer, keten en overheid) ondersteund door te experimenteren. Deze experimenten worden ondersteund met onderzoek, met verbreding en verdieping naar andere gebruikers, borging in waardeketens of aanpassing van wet- en regelgeving. In lijn met de Perspectiefbrief van de minister van LNV wordt regio-overstijgend samengewerkt met 4 andere regio's (Twente, Noord-Nederland, De Peel en Flevoland).

We werken aan vernieuwende (coöperatieve) concepten voor (lokale) energiegemeenschappen met gebruikmaking van innovatie en nieuwe technologie, waarbij we aansluiting zoeken met het onderwijs- en arbeidsmarktperspectief.

3. Doelgroep

Primair beogen we met de Regio Deal de brede welvaart van onze huidige en toekomstige inwoners (en werkenden) van de Achterhoek te vergroten, met oog voor kansenongelijkheid en bestaanszekerheid. Groeien in kwaliteit, delen in geluk betekent voor ons ook een gelijkwaardige verdeling en beleving hiervan. Met een positief effect op inwoners buiten onze eigen regio.

Het daadwerkelijk uitvoeren van de Regio Deal doen wij samen met partners die bijdragen aan de geformuleerde doelen. Dat zijn gemeenten, ondernemers, onderwijs, corporaties, zorginstellingen, bouwers, boeren, inwoners etc. Maar zeker ook de twee Euregio's waarvan de Achterhoek deel uitmaakt en onze omliggende regio's in Nederland.

4. Financiering

De Achterhoek vraagt om een rijksbijdrage van 40 miljoen uit de Regio Envelop van € 284,2 miljoen in de vierde tranche. De opgaven in de Regio zijn zowel urgent als kansrijk en een maximale bijdrage is nodig om nieuwe uitdagingen op te pakken zodat de brede welvaart in de Achterhoek verbeterd en geborgd kan worden. De vele crises laten zien dat continu anticiperen, reageren en volhouden belangrijke factoren zijn en dat veel opgaven integraal dienen te worden opgepakt. Daarom is doorzetten met opvolgende projecten en acties nodig.

De huidige Regio Deal heeft bewezen dat elke euro heeft bijgedragen aan verbeterde samenwerking, groeiend vertrouwen en mooie projecten voor de bredere welvaart in onze regio en over de grenzen heen. De uitvoering van de huidige Regio Deal laat zien dat de Regio Deal en ook de cofinanciering van onze partners de verwachtingen bovengemiddeld hebben waar gemaakt. Het zijn waarschijnlijk de best renderende middelen die het Rijk heeft uitgegeven: 20 miljoen investeren en er zo'n 47 miljoen euro aan cofinanciering tegenover krijgen. Hiermee hebben we een aanzienlijk multipliereffect gerealiseerd.

De Achterhoek Board, bestaande uit ondernemers, maatschappelijke organisaties, provincie Gelderland en de zeven gemeenten, heeft een intentieverklaring getekend om ook voor de nieuwe Regio Deal de benodigde cofinanciering van minimaal 50% te realiseren. Deze cofinanciering zal door een veelheid aan partijen worden ingebracht, waaronder de zeven gemeenten, het onderwijs in de Achterhoek, de zorgorganisaties, de Achterhoekse woningbouwcorporaties, de provincie Gelderland en de ondernemers (de verdeelsleutel over de partijen zal uiteindelijk afhankelijk zijn van de inhoud van de te sluiten Deal).

De verdeling van de 40 miljoen euro aan Rijksbijdrage over de vier hoofddoelen is indicatief als volgt:

<i>Eerlijk werk en economische kansen (SDG 8):</i>	19,1 miljoen (<i>bijgesteld 17,4 miljoen</i>)
<i>Duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11):</i>	13,1 miljoen (<i>bijgesteld 11,9 miljoen</i>)
<i>Industrie, innovatie en infrastructuur. (SDG 9):</i>	3,5 miljoen (<i>bijgesteld 3,2 miljoen</i>)
<i>Verantwoorde consumptie en productie (SDG 12):</i>	7,05 miljoen (<i>bijgesteld 6,4 miljoen</i>)
Governance:	1,2 miljoen (<i>bijgesteld 1,1 miljoen</i>)
Totaal:	43,95 miljoen (<i>bijgesteld 40,0 miljoen</i>)

We beseffen ons dat het indicatieve bedrag dat wij nodig achten voor de Regio Deal groter is dan 40 miljoen. Tegelijkertijd vinden we het belangrijk om hier eerlijk aan te geven wat vanuit ons perspectief nodig is om de gestelde doelen te realiseren. Om aan de voorwaardelijke bovengrens van het Rijk te voldoen nemen alle hoofddoelen in principe gelijkmatig procentueel af om dit naar 40 miljoen bij te stellen (zie de bedragen tussen haakjes).

Zwaartepunten voor de Regio Deal liggen bij de arbeidsmarkt en de woonopgave en als derde de transitie in de zorg. Zoals gezegd willen we buiten deze Regio Deal in andere programma's met het

Rijk samenwerken en kent dat andere financiële verhoudingen tussen de programma's. Voor de genoemde opgaven zijn de opgaven dermate groot dat de Regio Deal nodig is om tot een vernieuwende, snelle en effectieve aanpak te komen. Door over snel in te zetten middelen te beschikken kunnen we direct inspelen op ontwikkelingen en deze aanjagen. Maar zeker zo belangrijk daarbij is dat we initiatieven vanuit de samenleving snel kunnen helpen. Voor de grote uitdagingen in het landelijk gebied, waaronder de transitie in de landbouw verwachten wij dat een regionale impuls vanuit het NPLG en de hieraan verbonden middelen uitkomst bieden.

5. Organisatie en samenwerking (SDG 17)

Met het oog op brede welvaart, SDG 17 en vertrouwen in de overheid is het van groot belang om vanuit een goede governance structuur te werken. Onze regionale samenwerking is zeer succesvol, onlangs positief geëvalueerd en vormgegeven in een Achterhoek Raad, zes thematafels en de Achterhoek Board.

De zes thematafels zetten de inhoudelijke lijnen uit, de Achterhoek Board zorgt voor de overkoepelende lijnen en de integraliteit. De Achterhoek Raad (waarin alle fracties van de zeven gemeenten zitting hebben) stuurt op hoofdlijnen. Vanuit de samenleving kunnen projectideeën worden aangedragen bij de thematafels. Deze tafels toetsen de projecten aan de visie2030/Regio Deal en kijken naar verbindingen met andere initiatieven en projecten.

De herijkte Achterhoek Visie 2030 die vanuit de thematafels en Achterhoek Board is opgesteld, is in september 2022 door de Achterhoek Raad unaniem vastgesteld en vormt de inhoudelijke basis voor de nieuwe Regio Deal. In de thematafels hebben ruim 150 partners zitting, waaronder de provincie Gelderland, Duitse partners uit aangrenzende regio's en het waterschap. Hiermee is het draagvlak voor de Achterhoek Visie 2030 groot.

De aansturing en inhoudelijke eindverantwoordelijkheid van de Regio Deal ligt bij de Achterhoek Board. De Achterhoek Board wordt daarbij op inhoud gevoed door de zes thematafels die allemaal ook 3 O zijn ingericht. De formele juridische verantwoordelijkheid ligt bij het algemeen bestuur van de Regio Achterhoek (zeven gemeenten). De Regio Achterhoek/Achterhoek Ambassadeurs levert capaciteit voor financiële en inhoudelijke ondersteuning, advisering, monitoring en de verantwoording.

De samenwerking met het Rijk vindt plaats in Rijk-Regio overleggen en heeft er in de huidige Regio Deal voor gezorgd dat de afstand tussen Den Haag en de regio aanzienlijk is verkleind. Daarnaast hebben wij warme contacten met verschillende ministeries om inhoudelijk af te stemmen op ambtelijk niveau. Voor de Achterhoek is het belangrijk om op zoek te blijven gaan naar symbiose en samenwerking. Zoals met de Regio Deal om de afstand tussen Rijk en Regio te overbruggen, maar ook om te laten zien hoe hier alle sectoren samenwerken, in onderling vertrouwen, aan lange termijn oplossingen.

De door de Achterhoek Raad vastgestelde Visie2030 is de basis voor onze aanvraag. Voor de aanvraag zelf zijn meerdere gesprekken gevoerd en is de conceptaanvraag op alle thematafels, bij de Board en bij het algemeen bestuur en Gedeputeerde Staten geagendeerd. Ook hebben we een klankbordsessie gehouden waarvoor iedereen welkom was.

Via ons inwonerpanel Achterhoek Spreekt, betrekken we de inwoners bij de plannen die we maken in de Achterhoek. Dit panel omvat ruim 4.500 inwoners en heeft zich in mei/juni 2022 uitgesproken over wat zij belangrijk vinden voor de brede welvaart in de Achterhoek. In de nieuwe Regio Deal willen we nog meer directe participatie om de inwoner dichterbij de voorbereiding en uitvoering te brengen.

6. Structureel karakter

De sociale cohesie en samenwerkingscultuur die in de Achterhoek heel sterk aanwezig is op alle beleidsterreinen, maken dat investeren in brede welvaart hier ook echt landt en loont.

De huidige Regio Deal heeft de samenwerking met buurregio's binnen en buiten de Nederlandse grens en bovenal de samenwerking met het Rijk enorm gestimuleerd. Een samenwerking die het vertrouwen in de overheid bevordert en de afstand tussen Den Haag en regio heeft verkleind. Een samenwerking die een vliegwieleffect heeft gehad op het aanpakken van onze opgaven en ontwikkelingen op het gebied van brede welvaart. En niet zonder succes. We zien dat partijen op meerdere projecten uit de huidige Deal zelfstandig verder kunnen of dat eerder gestelde doelen gewoonweg zijn behaald. Zie [voortgangsrapportage 2019-april 2022](#).

Tegelijkertijd zien we ook dat voor verschillende programma's verdere uitbouw of doorontwikkeling gewenst is om tot een versnelde aanpak en vliegwieleffect te komen. In sommige gevallen betreft dit een verschuiving naar de meer zachte kant van brede welvaart, in andere gevallen heeft dit te maken met verdere professionalisering, uitwerking of schaalvergroting om van pilot of experiment naar structureel beleid of uitvoeringsprogramma te bewegen.

Tot slot zien we het als een belangrijke taak om ook demografische ontwikkelingen te blijven betrekken in ons denken en handelen met het oog op onze visie en brede welvaart. Om hier adequaat op in te kunnen spelen vervult onze Achterhoek Monitor een belangrijke rol.

7. Betrokkenheid eerdere Deals

Vanuit de huidige Regio Deal zijn veel (ruim 70) projecten, groot en klein, vanuit de samenleving gestart. Deze projecten worden door onze thematafels inhoudelijk beoordeeld en getoetst (via een beoordelingsmatrix) aan de Regio Deal. Maar zeker zo belangrijk is dat voorstellen gezamenlijk verbeterd worden en verbonden aan elkaar. Naast de inhoudelijke resultaten heeft de Regio Deal fors bijgedragen aan een stevige 3-O samenwerking. Gecombineerd met de Achterhoek Monitor hebben we goed zicht op hoe de Achterhoek ervoor staat en welke uitdagingen er zijn. Dat heeft tot een gezamenlijk besef geleid waar we ons met elkaar en in samenwerking met het Rijk voor willen inzetten. Het draagvlak en de bereidheid om samen stappen te zetten is groot, zoals ook blijkt uit de evaluatie van de samenwerking in 2020/2021.

Bovenstaande manier van werken willen we graag voortzetten met een nieuwe Regio Deal. Niet alleen omdat de Regio Deal wat ons betreft het best bewezen middel is om de kloof tussen Rijk en Regio, tussen stad en platteland te verkleinen, maar ook omdat onze Achterhoek Visie 2030 nog voldoende uitdagingen schetst en nieuwe accenten legt om aan te werken. Zowel op de inhoud als in de verbinding van brede welvaart met de SDG's.

We zullen in gezamenlijkheid initiatieven en projecten moeten blijven ontwikkelen om onze doelen te kunnen halen. Experimenteren en ruimte voor het experiment vormt hierin een belangrijk onderdeel. Samen met het Rijk en al onze andere partners binnen en buiten de regio het beleid en de uitvoer naar een hoger plan tillen. Om met elkaar te groeien in kwaliteit en iedereen te laten delen in geluk.